

Integrációs pedagógia az Egyesült Államokban

■ A "FOGYATÉKOS" (TANULÁSBAN AKADÁLYOZOTT), SÉRÜLT TANULÓK BEISKOLÁZÁSÁNAK ALAKULÁSA

A fogyatékos, sérült gyermekek oktatása, többségi iskolákban való integrálása, és az azt követő társadalmi beilleszkedésük az Egyesült Államokban már az 1970-es évek elejétől egyik fontos kérdése a föderáció pedagógiai életének.

A gyógypedagógiai nevelés-oktatás története az Egyesült Államokban 1823-ban Kentucky-ban kezdődik, egy sikeres oktatására szolgáló állami iskola megalapításával. Massachusetts államban, 1852-ben iktatták törvénybe az államok első kötelező nevelési törvényét, amely határozottan megengedi a valamilyen hátrányban szenvedők oktatását. A Columbiái Süketnémák és Vakok Intézete (Columbia Institution for the Instruction of the Deaf and Dumb and the Blind) 1857-ben nyitotta meg kapuit Washington DC-ben. Ez az intézet volt a máig működő Gallaudet Egyetem elődje. Az általános oktatás sérültek számára 1869 óta ismert, ekkor nyitották meg Bostonban a halláskárosultak iskoláját.

A szegregációs iskolaforma a mentálisan sérültek oktatásának kezdetével merül fel és jön létre 1896-ban, a "Gondviselés" Intézetének megalapításával Rhode Island-en. 1905-ben nyílik meg az első bentlakásos nevelőintézet az Egyesült Államokban, New York-ban az iskolakerülő, deviáns, "korrigálhatatlan" gyerekek számára. Egy évtizeddel később Cleveland-ben megkezdődött egy pedagógiai program, amelyben gyengénlátó és látó tanulókat foglalkoztattak együtt az iskolai nap bizonyos részeiben. 1945-ben a Különleges Gyermekek Tanácsa / Council for Exceptional Children / azt ajánlja, hogy hasonlóan az előzően említett látók és gyengén látók együtt oktatásához, az oktatható gyengén értelmi fogyatékosokat is foglalkoztassák a normál osztályokban. Ez csak kivételes esetekben, vidéki iskolákban valósult meg.

Az egyes gyógypedagógiai intézményekben tapasztalható etnikai aránytalanság számtalan esetben törvényszéki pereknek is alapjául szolgált, pl. Kaliforniában / Diana, Board of Education, 1970, Larry P., Riles 1972 / Ezek az esetek azt eredményezték, hogy szabályozták a

gyógypedagógiai beiskolázás feltételeit, valamint, hogy eltérő tesztekkel készítették el a különböző szubkultúrák gyermekeinek vizsgálatára. A szabályozásban a mai napig is szerepel, hogy a szülőnek, gyámnak írásbeli hozzájárulását kell adnia gyermeke gyógypedagógiai intézményben való neveléséhez-oktatásához, ha az illetékes bizottság a lefolytatott vizsgálat után ilyen döntést, illetve határozatot hoz.

1966-ban a kongresszus létrehozta az úgynevezett VI. Alapot, ami az iskolák támogatását szolgálja azért, hogy segítsék a tanulásban korlátozottak, sérültek, hátrányos helyzetű tanulók beiskolázását. Létrejött két hivatal, amely az iskolák számára volt hivatott a tanulásban korlátozottak nevelése-oktatása céljából megfelelő állami programokat kidolgozni, előkészíteni ezek végrehajtását, elvégezni a programokkal kapcsolatos kutatásokat, részt venni az eszközök és a megfelelő személyzet kiválasztásában.

Az Education of the Handicapped Act (EHA) 1970-es évekbeli működésének megítélése ambivalens képet mutatott: részben megbukott, volt azonban több iskola, amely továbbra is szorgalmazta a Kongresszusban a Hivatal további működtetését.

Két törvényszéki döntés nyitott először utat a tanulásban akadályozott, sérült, hátrányos helyzetű tanulók többségi iskolai oktatásához (Pennsylvania, 1972, District of Columbia 1972). 1973-ban egy képviselőházi javaslat nagy szavazattöbbséggel történt elfogadása nyomán vált jogilag teljesen szabaddá az út az integrációs, inklúziós törekvések előtt. Az 1973 és 1975 között zajló számos, elsősorban finansziális kérdéseket érintő vita után Gerald R. Ford elnök 1975 augusztus 23-án iktatta be a PL 94-142 jelű törvényt, amely kimondja, hogy minden tanulásban akadályozott, sérült, hátrányos

helyzetű gyermeknek joga van részt venni a hagyományos iskolai képzésben.

A PL 94-142, a törvény betűkből és számokból álló, hivatalos, az Egyesült Államok törvényhozása által is használt kódja. A törvény kimondja a tanulásban akadályozottak hagyományos keretek közötti beiskolázásához való jogát, meghatározza az intézmények ezzel kapcsolatos kötelességeit, és biztosítja mindennek pénzügyi alapjait. Kötelezővé teszi a fejlesztési tervek évenkénti szakmai felülvizsgálatát, ellenőrizendő, hogy megfelelő volt-e a választott oktatási forma és biztosítható a tervek esetleges korrekciójához szükséges információt, valamint meghatározza az ellenőrzések formáját, kereteit. Kimondja továbbá, hogy a szülők szabadon dönthetnek gyermekeik iskoláztatásáról, a pedagógusoknak pedig kötelességük mindehhez korrekt tájékoztatást adni, illetve javaslatokkal szolgálni. A törvény rendelkezik a pedagógus- és gyógypedagógus-képzésről, valamint a továbbképzésről is.

Walker szenátor, aki kulcsszerepet játszott a törvény kidolgozásában, annak lényegét 1987-ben pontokba szedte abból a célból, hogy az értelmezést és használatot megkönnyítse. Íme:

- (1) Jog a hagyományos oktatásban való részvételre
- (2) Az akadályozottak hagyományos iskolai átvétele automatikusan megkívánja a követelmények individuális módosítását
- (3) Jog arra nézve, hogy az akadályozott tanuló a hagyományos oktatásból nem (automatikusan) áthelyezendő
- (4) A hagyományos iskola működési hatóterülete bővül (ha akadályozott tanulót is foglalkoztat)
- (5) Jog a megfelelő működési hatóterület megállapítására

(6) Jog az akadályozottság azonosításának, irányvonalának megállapítására

(7) Jogalap az elsődleges állapotértékelésre, és az ez iránti helyi felelősségre

(8) Meghatalmazás a megfelelő nevelési-oktatási szolgáltatás megválasztásához és

(9) a munkaerő, valamint képzésük és továbbképzésük indítványozásához

Az 1980-as évek elején Medeleine Will, az USA akkori oktatásügyi minisztere a növekvő érdeklődés és viták nyomán összehívott egy konferenciát, ahol a gyógypedagógusok és a pedagógusok együttesen vitatták meg az integráció lehetőségét és az ezzel kapcsolatos tennivalókat. Ezen a konferencián bontakozott ki egy oktatási kezdeményezés a tanulásban akadályozottak beiskolázása érdekében.

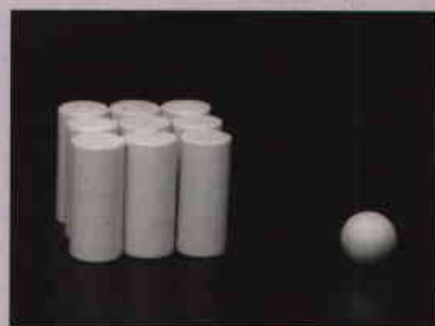
A kezdeményezés eredményeként limitálták a hagyományos iskolákba felvehető akadályozott tanulók számát, az ezekben zajló integráció, az oktatónévelői munka sikerének garantálása céljából. Az 1990-es évek második felétől kezdve egyre többen más elnevezést társítanak a tanulásban akadályozott tanulók hagyományos körülmények közötti oktatásához. Az új, és jelenleg is használatban lévő kifejezés az "inklúzió" (befogadás), az "inkluzív beiskolázás", amelyet mind fogalmilag, mind a gyakorlati tevékenység szempontjából egyértelműen elkülönítenek a fősodor kezdeti formá-

itól. (T.Halvorsen, T. Neary, 2001).

Fontos látni, hogy az integrációs, befogadó beiskolázási törekvések milyen személyi feltételekkel jönnek létre az Egyesült Államokban. A különböző szintű speciális, gyógypedagógiai oktatásra szorulókat számát és eloszlásukat az 1.számú táblázat mutatja be nemzetközi összehasonlítással.

Többen szorgalmazták, hogy a sérült diákok ugyanabba az iskolába járjanak, ahova a teljesen egészséges társaik, valamint a korosztályuknak megfelelő tanuló-csoportokban helyezték el őket.

Egyesek azt képviselték, hogy csak bizonyos időt töltsenek együtt az egészséges tanulótársakkal, amíg mások kiálltak a 100%-ig integrált verzió mellett, ami azt jelenti, hogy a sérült diákok iskolanapja semmiben se térjen el a normál tanulóképtől. Ezt nevezzük teljes integrációnak. A tanulócsoporton belüli pedagógiai munkáról is eltérőek voltak, és ma is eltérőek a vélemények. Az angolszász "úszni az árral" felfogástól a "személyre szabott" lehetőségig terjed a probléma megközelítése. Mára rohamosan megnőtt az igény a tanulásban akadályozott tanulók normál iskolák osztályaiba való bevonására, és ez egyre inkább meg is valósul Egyesült Államok - szerte. A növekvő érdeklődés a befogadó pedagógia iránt azt eredményezte, hogy a pedagógusok, szülők konfliktusokon és vitákon keresztül próbálták megtalálni a legjobban járható, mindenki számára

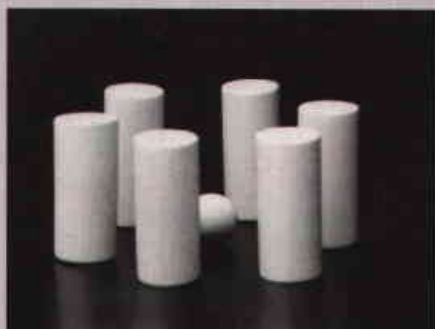
elfogadható szervezeti és pedagógiai utat minden tanuló részére. Nehézséget jelentett a sérültség sokfélesége, az inklúzióról alkotott definíciók változatossága, az egyéni szakmai megítélés hiánya, és a különböző - és ez az Egyesült Államokban különösen fontos szempont -, szponzoráló, támogató csoportok véleménye. Külön problémát jelentett a finanszírozás megoldása is.

Általánosan elfogadott vélemény, hogy egy közösen megfogalmazott és széles körben elfogadott definíció nagyban segíteni fogja a dialógust, hozzájárulva ezzel a kritikus problémák megoldásához, amilyen például az iskolai programok átalakítása, új tantervek készítése, az értékelés újraértelmezése, szakmai kutatómunka, az iskolai segítők munkájának meghatározását az inklúzió céljaival összhangban.

A befogadásnak a lehető legszélesebb körű közmegegyezésnek megfelelő, modern definíciója a következőképp hangzik: Valamilyen oknál fogva tanulásban akadályozott, sérült tanulók nem speciális iskolákban, hanem a tanulók lakóhely szerinti körzeti iskolákban, életkornak megfelelő tanulóközösségben végzik

1. TÁBLÁZAT	Speciális oktatást igénylőként elismert gyerekek (%)	Egyéni programra szorulóknak minősített gyerekek (%)	Hivatalosan fogyatékosnak minősített és speciális tantervű iskolában elhelyezett gyerekek (%)
Ausztrália	12-20	2	0,5
Kanada	10-16	Legfeljebb 5	Szinte nulla
Dánia	13	1,1	0,5
Németország	3,7	5	4
Izland	16	7	0,5
Olaszország	2	2	0,06
Egyesült Királyság	Legfeljebb 20	2,9	1,3
Egyesült Államok	12	12	0,6

forrás: OECD

tanulmányaikat. Számukra az iskola úgynevezett individualizált pedagógiai programot készít, amelynek lényege az, hogy az adott évfolyam általános követelményei mellett megjelenjenek az adott tanuló személyre szabott gyógypedagógiai, szomat-, vagy egyéb pedagógiai követelményei is. A befogadó iskolákban zajló pedagógiai munka nem azonos a korábbi ismert úgynevezett többségi gyakorlattal, amely a sérült tanulókat ugyan az életkornak megfelelő osztályokba, nem speciális iskolákba helyezte, de ezzel egyidőben nemigen adott komoly alkalmat a sérülés-specifikus fejlesztésekre.

A többségi gyakorlat az inklúzióval szembeállítva, az előbbinél a sérült tanulók az integrációban mintha "kettős állampolgárságúak" lennének, azaz részt vesznek az általános pedagógiai követelmények jámasztotta munka mellett, a csak a számukra kidolgozott, speciális fejlesztési tevékenységekben is.

A befogadást mint új pedagógiai megközelítési formát, gyakran az USA pedagógusainak körében is félreértelmezték, hiszen a szakirodalom, az iskolák gyakorlata üttörő munkát végzett. Többször előfordult, hogy az inklúziót azonosnak vélték a többségi törekvésekkel, és a tanulók nem kaphatták meg a megfelelő fejlesztési lehetőséget. A gyógypedagógusok, speciális-pedagógusok, konzultációs pedagógiai segítséget jelenthettek az osztályfőnökök és pedagógusok számára. Az integráció e változata természetesen nem vezethetett sikerre, mivel a megfelelő szakmai segítség messze távol maradt elsősorban maguktól a rászoruló tanulóktól, ezenkívül óriási terhet rótt a tanárookra a ki-elégítő pedagógiai munka ellátása. Az USA neveléstörténetében alapvetően jól nyomonkövethető a sérültek elkülönített nevelése, ezért új rendszert kialakítani

csak hosszú évek munkájával lehet. Bizonyítja ezt Turnbull megállapítása is arról, hogy nincs megfelelő követelmény a pedagógiai változtatások folyamatában, és hogy a leghesebb vita éppen a sérültek "legkevésbé korlátozó környezet" megállapításakor zajlott. Ez utóbbi egyike azon legfontosabb alapelveknek, amelyek meghatározzák a sérültek nevelésének folyamatát, sőt az integrációs folyamatok alapjául is ez az elv szolgál. A világon ebben a tárgykörben elsőként megalkotott oktatási törvény 1975-ös bevezetésekor a jogalkotók szándéka egyértelműen ennek szegregált oktatás formájában történő megvalósítása volt. Sokan ma is azon a véleményen vannak, hogy a legjobban akkor vesszük figyelembe ezt az alapvetet, ha a tanulók sérüléseiknek megfelelően specializálódott iskolákba járhatnak, hiszen csak ezek az iskolák képesek teljeskörű segítséget nyújtani. Ez az álláspont vezetett oda, hogy az állami és szövetségi törvények előírják, hogy minden egyes esetben külön pedagógiai döntést kell hozni az integráció, vagy speciális oktatás ajánlásakor.

A törvény azonban azt is hangsúlyozza, hogy csak akkor helyezhetnek tanulók speciális intézményekbe, ha azok fejlődése, oktatása egyértelműen sikertelen lenne integrált körülmények között.

1997-ben összeült az úgynevezett IDEA (Fogyatékkal élők Oktatási Törvénye) kongresszus és próbálta összegyűjteni azokat a tényeket, amelyek alapján jobban megközelíthetővé válik a befogadás sikere és lehetősége. Turnbull (1998) közreadja, hogy az eredmények meggyőzhetnek mindenkit annak valószínűségéről, hogy a sérült tanulók valóban képesek jó, értékelhető eredményt elérni az inklúziós iskolákban. Eredményre vezettek az elmúlt 10-15 év próbálkozásai, és ezek arról biztosítanak bennünket, hogy az erős fúzió a speciális irányultságú oktatási intézmények és az általános oktatási intézmények között a legjobb lehetőségnek mutatkoznak az inklúziót illetően. Egyre inkább nyilvánvalóvá válik, hogy az inklúziós törek-

vések bizonyos tekintetben alapvető változásokat indukálnak.

A többségi iskola, rajná az integráció elterjedése során az iskolák számos tapasztalatra tettek szert, nem kevés ezek közül negatív volt. Az azonban világosnak tűnt számos iskolavezető számára, hogy nem a befogadással, bevonással, az integrációval magával, hanem inkább a körülményekkel, a meglévő strukturális állapotokkal lehet a baj. Többnyire a negatív tapasztalatok hatására erős külső (intézményfenntartói, szülői) nyomásra vizsgálta meg sok iskola a kiábrándító eredmények okait. A vizsgálatok többsége arra az eredményre jut, hogy elsősorban a tanulók oktatásának mikéntje, a módszerek, a tanárok interpretálási módja, az iskola különböző hagyományai, vezetési struktúrája, működésének alapelvei a legfőbb gátjai a sikeres inklúciónak. Az 1990-es években egyre több iskola szánta el magát a problémák orvoslására, sokszor külső anyagi segítség nélkül is. Ez a folyamat közel sem ért véget, sőt napjainkban válik égetően szükségessé számos befogadó programot megvalósító iskola számára az USA-ban. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy igen sokrétű újjászervezés szükséges pl. a pedagógiai látásmód egészére, az elvárások körvonalazására, minden pedagógiai és nem pedagógiai irányú szervezési kérdésre, a pedagógiai környezetre, az intézményszervezésre vonatkozóan.

Természetesen a sikeres újrastrukturálódáshoz az intézmény összes tanulójának érdekeit figyelembe kell venni. A különböző pénzforrásokat (normatív támogatások, adományok, pályázati források) megfelelően kell kezelni. A nélkülözhetetlen változtatások kivitelezése azonban meglehetősen bonyolult, buktatókkal teli, ezért mindenképpen valamely külső segítséget kell igénybe vennie az adott intézménynek. Többen megállapították, hogy a változások nem mehetnek végbe radikálisan, hatalmi szóra, azonban egy koordinátorra, intendánsra szinte minden esetben szükség van. Az élenjáró régiók ennek kivitelezésére egységes normákat, jogszabályokat fogadtak el.

Szőgeczki László